

HOL VANNAK A TÖMEGSÍROK?

A halál torkában

Ötvennégy férfit vittek ki a Bornyújárára, egyikük a csodával határos módon maradt életben

Sajnos egyre kevesebb olyan tanúja van az 1944-es borzalmak időszakának, akik megmutathatnák, hol vannak az ártatlan áldozatok tetemei arra, hogy végre méltó nyughelyükre kerüljenek. Most induló sorozatunk célja felkutatni azokat a helyeket, amelyekre a szemtanúk vagy helytörténészek szerint a '44-es áldozatok jeltelen tömegsíroiban nyugszanak. Várjuk olvasóink segítségét. Akik tudnak segíteni, kérjük, hogy jelentkezzenek a 024/ 555-530-as telefonszámon, illetve a hevege@magyarszo.com e-mail címen.

A törökkanizsai áldozatok egy része a lepusztult vasútállomás közelében nyugszik jeltelen sírban. Még mindig nem tudni, hogy Törökkanizsán és a környező falvakban hány ártatlan embert végeztek ki 1944 őszén. Hat és fél évtized eltelével a szemtanúk közül már csak kevesen vannak életben, és közülük is csak kevesen mernek nyíltan beszélni.

Mári János edesapja nem szívesen beszélt az áltelt borzalmakról.

„Hagyjuk ezt, fiam!”
Édesapám 1973-ban hunyt el. Ami vele történt 1944 végén, arról sosem akart beszélni, a válasza általában az volt: „Hagyjuk ezt, fiam!”

Amikor az oroszok bevonultak Törökkanizsára, itthon volt, nem bántotta senki. Később azok vitették el, akikről úgy gondolta, hogy barátai. Édesanyám hordta neki a reggelt, tőle tudom, hogy egy Jovica nevű podlakányi szerb nagyon pártolta. Vele együtt ötvennégyen voltak bezárva.

Egy este kettesével összekötözve kikísérték őket a Bornyújárára. Apám egy Cöndör nevű csóka emberrel volt összekötve, aki 1941-ben agyonlőtte a csóka jegyzőt, és most, ahogy kísérték ki őket, neki kiabálnia kellett, hogy én lőttem agyon a csóka jegy-

meg. Amikor már beállt a hideg tél, a sógora megenyegte, hogy az istállóban bújjon meg. Anyira félték, hogy nem merték a szobába fogadni. Egyszer ugyan megtörtént ez is, de éppen akkor ajtózt a szomszédasszony, aki meghallotta, hogy a nagynéni valakivel beszélget. Édesapámat elrejtette a kemence mellett a kuckóban, s beengedte a szomszédasszonyt, aki megkérdezte, hogy kivel beszélgetek. Ő felalálta magát, és azt mondta, hogy a macskára pörölt. A szomszédasszony elhítte, nem lett baj, de a nagynéni úgy megjegyezte, hogy nem merte édesapámat bent tartani.

Anyám egy hónapig nem tudta, hogy hova lett, akkor a sógor lóháton bejött a tanya, és hozta a hírt, hogy ők rejtegetik. Egy ideig készítették a hazahozatalának a tervét, még itthon is a helyet számára. Időnként anyám ki is ment hozzá a tanya. Bizonyos idő eltelével azután a sógor a kocsi-derékban letakarva hazacsempészte apámat, ettől kezdve itthon rejtegette édesanyám.

Az ágyon a mennyeztető fölkrakták a dunnát, párnát, mögötte volt a hátsó szoba ajtaja, és ott bent volt édesapám. Én akkor három-négy éves kisgyerek voltam, tudtam arról, hogy ott rejteget-

Az áldozatok egy része a lepusztult vasútállomás közelében nyugszik

tanya és a temetőcsész háza közötti vasútárokban, ami azóta is igen elhanyagoltan áll, tele ördögcsérnával. Ez a kisebbik. Ide hordták azokat az embereket, akiket a Bornyújáráson lövöldöztek agyon. Ebben 10-12 férfi van eltemetve. A másik valamivel nagyobb, azt mellette ásták ki. Az ott dolgozók közül név szerint emlékszem egy Kácsás Sanyi nevezetűre, meg azt is tudom, hogy velünk volt az akkori temetőcsész is, de a nevére már nem emlékszem. Amikor minket felszólítottak, hogy mennünk kell a gödröt betemetni, akkor a temetőcsész már tudta, s nekünk meg is mondta, hogy mi lesz itt.”

AZ UTÓDOK IS MEGSZENVEDTÉK

Egy névtelenségbe burkolózó adatközlőtől származik az alábbi történet:

„En 1929-ben születtem, öregapám a német időben bírót Józseffelván (Obilicevo, Jozefova), ami ma Törökkanizsa részét képezi. Eltűnése előtt egy évig nem is tartózkodott itthon, hanem a szegedi kórházban feküdt súlyos betegen. Amikor hazajött, édesapám biztatgatta, hogy meneküljön el, de ő azt válaszolta, édes fiam, én senkinek sem véteitem, S azóta csakugyan sokan mondták, szerbek, hogy neki nem kellett volna elvesznie. Ő akkor már 78 éves volt.

1944. november második felében késő este zörgettek a kapun. Ő kinyitotta, nyomban berohantak néhányan puskával, egy közülük úgy melbe vágta puskával, hogy hanyatt esett. Őt elvitték, tőlünk pedig mindent elvettek, nekem még nadrágom sem maradt. Mielőtt elvitték volna, öreganyám el szeretett volna tőle búcsúzni, de ezt sem engedték meg neki. Bevitték a község házára, vele együtt volt Lévai István is. Egyszer vittünk nekik reggelit, de másodszorra már sírva jött elének Lévainé, hogy öregapám meghalt. Követeltük, hogy adják ki a halottat, megígérték, de azután mikor mentünk érte, akkor elkergették, hogy takarodjunk, ha nem akarunk magunknak rosszat.

Valamivel később egy László Mihály nevezetű ismerősünk elmondta, hogy mi történt vele. Előbb nagyon megkínózták és megverték, úgyhogy amikor visszazengedtek a többi rab közé, azok láthaták, hogy a feje is csupa vér, és hogy a bajusza meg van tépve. Érezte, hogy valami súlyos belső sérülése lehet, mert a többieknek azt mondta:

– En már meghalok. Üdvözöljétek a családomat.

S meg is halt. Még aznap éjjel kivitték a Tiszaparra, a hasát felhasították, hogy fel ne puffadjon

és feljőjön a víz tetejére, azután csónakba emelték, bevezették vele a vízbe, és kilökték a csónakból.

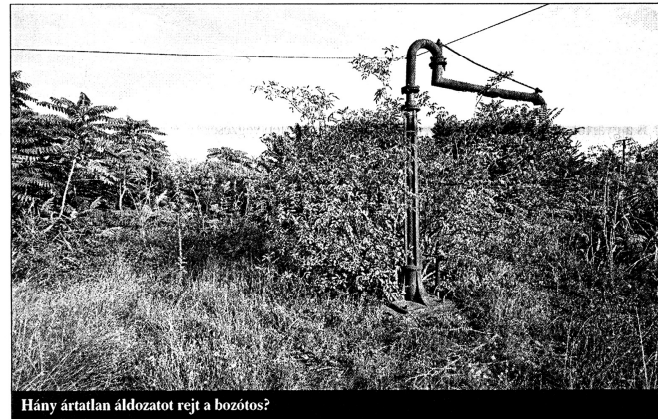
A bezártak közül egy Raffai Jakab nevezetű halt meg legelőször; de azután a verésben meghalt még Gál János, Hajek István, Lévai István. Elveszett még Káváli János, Losonc János – a németek is nagyon megverték –, Farkas István volt kisbíró.

Mári János anekdotái rendszeresen megjelentek a Bánati Újságban, bedolgozott a Magyar Szó is közölte. A Tiszgyöngye Művelődési Egyesület lelkes tagja volt és a Szent György-templom kórusában is énekelt. 2003 júliusában megbetegedett és csakhamar elhunyt. Elment a sietős kis ember, aki a szívében-lelkében volt igazán nagy – mondják róla ma is azok, akik ismerték.

En a nevetem azért nem szeretném nyilvánosságra hozatni, mert mi ezt az egészet nagyon megszenvedtük. Nem járhattam emiatt iskolába, később az édesapámat is bezárták. Ha nem lett volna egy szerb igazgatóm, aki évtizedek múlva kiállt mellettem, akkor engem is bezárnak minden ok nélkül. De öregapám is sokakat megmentett a német időben többek között egyet, akinek a nevét is tudom: Petar Popov.

Öregapám kínjait nem láttam, de részem volt látni sok hullát. Itt Józseffelván teljesített szolgálatot 32 magyar határőrnél, akiket Kanizsáról kértek kiegészíteni a németek. Ezeket elfogták, és terelték őket Nagyikinda felé a hadifoglyokhoz. Útközben megálltak velük a Bagó Milan tanyáján, a halastó mellett. Ott Mladen Budovalcevi leutatta a fegyveres kísérőket, a foglyokat pedig mind lelővette, és ott a tanya gyepején elásatta. En alig fél óra múlva értem arra a tanya, véletlenül jártam arra, mert a mi tanyánkról vittem be a rádiókat a község házára. Ki volt adva, hogy akinek rádiója van, annak kell szolgáltatnia. A tanyán egy Perkućinac asszony lakott, és ő kétségbeesetten panaszkodott, hogy mi lesz vele, ott van ez a sok halott, és a házuk előtt a gyepeken assák el őket. Addig követelődött, hogy végül abbahagyják a temetést, és a már elföldelteteket is fúldalják, és egy távolabbi helyen, egy laposban ásták el őket.”

(Forrás: www.hunccor.com – A vajdasági magyarok elleni szerb vérengzések ártatlan áldozatainak emléklapja)

Hány ártatlan áldozatot rejt a bozót?

zöt. Ingeben-gatyában hajtották őket a község háza udvarában levő börtönből. Nem mondták nekik, hogy mi lesz a sorsuk, de persze sejtethető. Kinn a Bornyújáráson sorba állították őket, és hátulról fejbe lökték. Édesapámnak csak a fülét érte a golyó, nem is esett volna el, de Cöndört rendszeren elilálták, és esteben magával rántotta édesapámat is. Amikor vége lett a lövöldözésnek, akkor a kivégzők közelről megnézegették, hogy ki mozog még, és abba utólag is belelőttek. Édesapám tettette magát, hogy halott, közben, hogy erősebben elkezdett esni az eső, meg már teljesen be is sötétített, a kivégzők ott hagyták a hullákat.

Édesapám addig forgolódott, míg sikerült felül- ninc halott látsa hátára. Így el tudta szorítani annak a kezét, és magát meg cloidozta. Elindult félmeztelen egy tanyára. Miért, miért nem, de azt gondolta, hogy ha harisnyában megy – a cipőt leszedték a lábukról –, akkor a nyomról rátalálnak, ezért levette a harisnyáját is és mezítláb folytatta az útját. A harisnyáját még el is ásta.

A kivégzés színhelyétől 12 kilométerre fekvő a nagynéni tanyája, odáig elgalyogolt, és bezörgetett. Megmondta, hogy ki, de a nagynéni nem merte beengedni, mert nem sokkal korábban egy másik tanám egy Bungyik nevezetű egyén ilyen menekülteket befogadott, ami miatt nagyon megverték. A nagynéni pokrócot adott neki és azt mondta, hogy csináljon magának helyet a szárkárpán, és ott bújjon el.

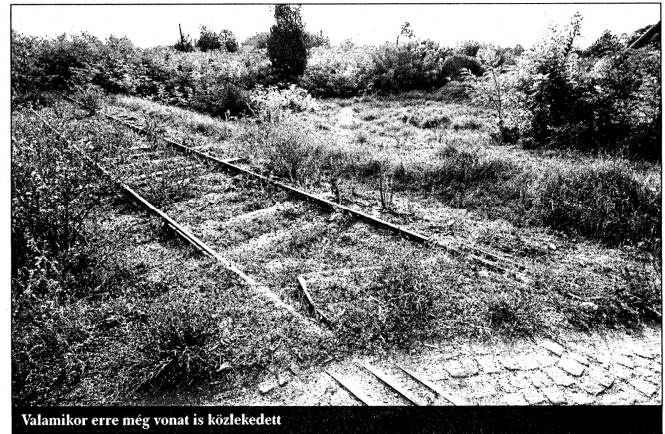
Néhány nap múlva rejtkehelyet készítettek neki a szalmakazalban, és körülbelül egy hónapig ott búj-

tünk egy embert, akit én Pista bácsinak szólítottam, ha előjött. Csak ritkán és néha éjjel jött elő sétálni az udvaron. Egy alkalommal az egyik szomszédasszony, valamilyen Olga nevezetű kieste a kapu hasadékán át, és feljelentette. Éjjel fegyveresek betörték a kaput, és elfogták apámat. Elvitték, egy hónapra bezárták majd hazacsempészték. Ez már 1945 nyarának vége felé történt. Ezután soha többé semminemű felelősségre vonás miatt nem keresték. Kiszabadulása előtt még egy kihallgatásra maga elé rendelte valami főnök, azután közölte vele, hogy hazamehet. Ez a főnökféle Pero Cuca nevű ember volt Keresztúrról.

KRISZTINA MIHÁLY VALLOMÁSA

„En ott voltam a lelövöldözött emberek elásásánál. A gödrök előre ki voltak ásva, néhányukat odahajtottak ásóval-lapáttal ilyen munkára. Amikor a hullákat belelököszték a gödrökbe, akkor egy Ábrahám nevezetű társunk belement, hogy meggazítsa a halottakat. Az örök egyike ráripakodott, hogy takarodjon ki onnan, vagy ő is ottmarad. A lelövöldözöttek között az egyik erősen hörgött, de nem volt szabad semmit tennünk, arra is rá kellett húzni a földet. A gödör 4-5 méter hosszú volt, és olyan széles, hogy keresztben elfért benne egy ember. Tudom, hogy a halálraítéltek közül egy ember megszökött, később az velem rokonságba is keveredett.

Itt, Törökkanizsán két helyen van tömegsír. Ez, ahol én is tettem, ott van a vasútállomás mellett, a vasúti sorompótól a város felé eső részen, a Magda-

Valamikor erre még vonat is közlekedett